

MEKTUPLA ÖĞRETMEN YETİŞTİRME

TEACHER TRAINING BY CORRESPONDENCE COURSE

Sabri BECERİKLİ*

Geliş Tarihi/Received:03.07.2020

Kabul Tarihi/Accepted:18.10.2020

BECERİKLİ, Sabri, (2021), "Mektupla Öğretmen Yetiştirme", Belgi Dergisi, S.21, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Kış 2021/1, ss. 279-299.

Öz

Mevcut çalışmanın amacı, Türkiye'nin öğretmen yetiştirme tarihinde tartışmalı bir yere sahip olan mektupla öğretmen yetiştirme nasıl bir sistem olduğunu ortaya koymaktır. Mektupla öğretmen yetiştirme, 1974 yılında dönemin hükümeti tarafından üniversite kapısında bekleyen öğrencilere yükseköğrenim hakkı vermek amacıyla başlatıldığı öne sürülmüş ve bu bağlamda milli eğitime bağlı okullarda uygulamaya başlanılmıştır. Mektupla öğrenimi 1974 yılında kurulan Mektupla Öğretim Merkezi yürütmüştür. Merkez, mektupla öğretim yapan her derecedeki öğretim kurumlarına yardımcı olmak ve yaygın öğretim yapmak amacıyla Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak kurulmuştur. 1975 yılında Yaygın Yükseköğretim Kurumunun (YAYKUR) faaliyete geçirilmesi ile birlikte mektupla öğretim buraya devredilmiştir. 1976 itibarıyla ise mektupla öğretime öğrenci alınmayarak bu sistemin bitişi yönünde bir hamle yapılmıştır.

Mektupla öğretim; eğitim enstitüleri, Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulunda yürütülmüştür. Bu okulların örgün öğretim öğrencilerinin takip ettikleri müfredat ile mektupla öğretim öğrencilerinin takip edecekleri müfredat arasında bir farklılık olmamıştır. Ancak mektupla öğretim örgün eğitimden farklı bir şekilde yürütülmüş, öğrencilerin teorik öğretimleri onlara gönderilen ders notları ile sağlanmış, yaz aylarında ise öğrencilerin kayıtlı oldukları kurumlarda danışman öğretmenleri koordinasyonu yaz uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Yaz uygulamaları, öğrencilerin kendi alanları ile ilgili yazın yüz yüze gerçekleştirilen öğretim faaliyetleridir.

Mektupla öğretimin ders notları gönderiminde aksaklıklar ortaya çıkmış, ders notları bazen öğrencilere geç ulaşmış, bazen de öğrencilere hatalı notlar gönderilmiştir. Sisteme kayıtlı öğrenciler bu durumdan mağdur olduklarını dile getirerek dönemin gazetelerine çeşitli şikâyet mektupları göndermişlerdir. Ayrıca hem gazetelerde, hem de mecliste mektupla öğretim ile alakalı çeşitli eleştiriler yapılmış, öğretmen eğitimi açısından doğru olmadığı yönünde fikir beyan edenler olmuştur. Sistemi eleştirenlerin olduğu gibi savunuların da görüşleri gazetelerde yer almıştır.

Anahtar kelimeler: *Cumhuriyet Tarihi, Öğretmen Yetiştirme, Mektupla Yükseköğretim, Mektupla Öğretmen Yetiştirme, Yaygın Yükseköğretim Kurumu (YAYKUR).*

*Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, beceriklisabri@uludag.edu.tr (<https://orcid.org/0000-0003-3307-6979>)

Abstract

The purpose of the present study is to reveal what kind of system the correspondence course is, which has a controversial place in Turkey's teacher education history. It was suggested that teacher training by correspondence course was initiated in 1974 by the government of the period in order to grant higher education to the students waiting to obtain the right to get a university degree, and in this context, it started to be implemented at the schools affiliated to the national education system. Teacher training by correspondence course was carried out by the Center of Correspondence School, which was established in 1974. The Center was established under the Ministry of National Education in an attempt to assist and provide non-formal education to all educational institutions of all degrees. With the introduction of the Non-formal Higher Education Institution (NHEI/YAYKUR) in 1975, teacher training by correspondence school was transferred to this institution. As of 1976, on the other hand, a move was made in an attempt to terminate this system by stopping to accept students for the correspondence school system.

The correspondence course education institutes were carried out at the Girls' Technical Higher Teacher Training School, the Boys' Technical Higher Teacher Training School, and the Commerce and Tourism Higher Teacher Training School. It turned out that there was no difference between the curriculum followed by the formal education students of these schools and the curriculum to be followed by the correspondence course students. However, the correspondence course was carried out differently from the formal education; students' theoretical teaching was provided with the lecture notes sent to them, and the summer practices were carried out in the summer months with the coordination of advisors at the education institutions where the students were registered. The summer practices were the face-to-face teaching activities implemented by the student within related to their fields of study.

During the process of the implementation of the correspondence course, various problems occurred, the lecture notes reached the students late, and sometimes the erroneous lecture notes were sent to the students. The students registered in the system made complaints about this situation. Furthermore, students also expressed their complaints about the examination procedure. Furthermore, various criticisms were raised in both newspapers and the parliament about teacher training by correspondence, and there were some people who stated that it was not the right thing to do in terms of teacher education. The opinions of those who defended the system as well as those who criticized it were published in the newspapers.

Keywords: *Republican History, Teacher Training, Higher Education by Correspondence Course, Teacher Training by Correspondence Course, Non-formal Higher Education Institution (NHEI/YAYKUR).*

A. Giriş

Öğretmenliği insanlığın tarihi ile yaşit görmek yanlış bir düşünce olmayacaktır. Nitekim öğretme ve öğrenme faaliyetleri geçmişten günümüze farklılık gösterse de devam edegelen bir süreçtir. Öğretmenliğin günümüzdeki gibi profesyonel bir meslek olarak ortaya çıkmasının adımları 1700'lü yıllarda açılmaya başlanan öğretmen okulları ile birlikte başlamıştır.¹ Türkiye tarihindeki ilk öğretmen okulunun açılması ise 1848 yılında gerçekleşmiştir. Osmanlı döneminde İstanbul'da bir erkek öğretmen okulu olan Darülmuallimin açılmıştır. Zamanla öğretmen okullarının sayısı artırılarak Osmanlı coğrafyasında yaygınlaştırılmıştır. Osmanlı öğretmen okulları Cumhuriyet dönemine miras kalmış ve bazı değişiklikler geçirseler de varlıklarını sürdürmüşlerdir.² Fakat öğretmen okulları, ülkede yetiştirilen bütün öğretmenlerin kaynağı olmamış, Cumhuriyet döneminde öğretmen açığının giderilmesi adına hızlı ve daha az maliyetli bir şekilde, bazen de politik amaçlarla farklı uygulamalar da ortaya çıkmıştır. Yedek subay öğretmenler, vekil öğretmenler, barış gönüllüleri, farklı fakültelerden mezun olanların formasyon olarak ya da almadan öğretmen olmalarına hak tanınması, mektupla öğretmen yetiştirme, hızlandırılmış program bu uygulamalar arasındadır.³ Mevcut çalışmada, öğretmenliğin diğer kaynaklarından mektupla öğretmen yetiştirmenin ne şekilde yapıldığına değinilmiştir.

Mektupla öğretim Dünya'da eğitim-öğretim faaliyetleri için kullanılan bir yöntem olarak,⁴ Türkiye'de ilk defa özel bir kuruluş olan FONO tarafından uygulanmıştır. Yabancı dil eğitimini mektupla öğretimle sağlayan bu kuruluş, 1953 yılında faaliyetlerine başlamıştır.⁵ Devlet eliyle ise mektupla öğretimin ön çalışmaları 1956 yılında başlatılmış olup⁶ ilk uygulamaya, 1958-59 tarihinde Türkiye İş Bankası'nın Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde kurmuş olduğu Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsüyle başlanmıştır. Bankacılar için gerçekleştirilmiş olan bu eğitim iki yarıyılı kapsayan bir çeşit kurs niteliğindedir.⁷ Mektupla öğretimin ülke çapında yaygınlaştırılması çalışmalarına ise 60'lı yıllarda başlanılmış olup⁸ Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığına bağlı olarak Mektupla Öğretim Merkezi kurulmuştur.⁹ 1962'de Mektupla Öğretim Merkezi Yönetmeliği yayımlanmıştır. Yönetmeliğe göre Mektupla Öğretim Merkezi, "mesleki ve teknik alanda kurslar düzenlemek ve bu kurslarla okuma çağında olup da oturdukları bölgede okul olmayanlara, mesleki eğitimi daha önce almış olan fakat mesleğinde gelişmek ve üst kademedeki okullardan mezun olmak isteyenlere, okul çağını geçirmiş olanlara, meslek öğrenmeleri ya da varsa meslekleri üzerinde gelişmeleri için mesleki eğitim vermek" amacıyla kurulmuştur.¹⁰ Mektupla öğretim, 1966 yılında Mektupla

1 Sabri Becerikli, (2019), Öğretmen Yetiştirmede İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Modeli (1924-1978), Yayımlanmamış doktora tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa, s. 5-8.

2 Detaylı Bilgi için Bkz. Cemil Öztürk (1998), *Dünden Bugüne Türkiye'de Öğretmen Yetiştiren Kurumlar*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Yayınları; Uğur Ünal ve Togay Seçkin Birbudak (2013), *İstanbul Darülmuallimini (1848-1924)*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları; Yasemin Tümer Erdem (2013), *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Kızların Eğitimi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

3 Öztürk, a.g.e., s. 142-143, 231-232; Yahya Akyüz (2013), *Türk Eğitim Tarihi (M.Ö. 1000-M.S. 2013)*, Ankara: Pegem Akademi, s. 390-391.

4 Yaşar Karayalçın (1959), *Mektupla Öğretim*, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 13, 40-41; Nurettin Fidan (1975), *Mektupla Öğretim Üzerine*, Ankara, s. 8; Aytekin İşman (2005), *Uzaktan Eğitim, Genel Tanımı Türkiye'deki ve Dünyadaki Gelişimi Proje Değerlendirmeleri*, Ankara: Öğreti, s. 73-75.

5 Aras Bozkurt (2017), "Türkiye'de Uzaktan Eğitimin Dünü, Bugünü ve Yarını", *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2017, C. 3, S. 2, s. 94.

6 Kenan Okan (1975), "Türkiye'de Mektupla Öğretim Uygulaması", *Mektupla Öğretim*, S. 1, s. 4.

7 Karayalçın, a.g.e., s. 40-41.

8 Okan, a.g.m., s. 5; İşman, a.g.e., s. 58-59.

9 Fidan, a.g.e., s. 29.

10 Resmi Gazete (03.09.1962), Mektupla Öğretim Merkezi Yönetmeliği, s. 8395.

Öğretim ve Teknik Yayınlar Genel Müdürlüğü olarak teşkilatlandırılmıştır. 1974 yılında ise mektupla öğretimin kapsamı genişletilerek her düzeyde öğretim yapabilecek şekilde yeniden teşkilatlandırılarak Mektupla Öğretim Merkezi kurulmuştur.¹¹

Mektupla öğretmen yetiştirme sisteminin ortaya çıkmasında dönemin yetkilileri tarafından iki gerekçe öne sürülmüştür. Bunlardan biri 40000 civarı olarak düşünülen öğretmen açığının giderilmesi isteği, bir diğeri ise 250000 olarak hesaplanan işsiz gençlerin sokaktan uzak tutulmasıdır. Böylece gençlerin eğitim hakkı elde etmek için sokaklara dökülmesinin engellenmesi adına bir adım atılmış olacaktı.¹² Ayrıca CHP seçim bildirgesinde lise mezunu öğrencilerin üniversitelere sınavsız geçişinin sağlanacağı vaat edilmişti. Bu vaat üzere 1974 yılında dönemin hükümeti, Mektupla Yükseköğretim denen uygulamayı başlatmıştır. Bahsi geçen tarihlerde hükümetler çok kısa süreli görev yapmışlardır. 26 Ocak 1974-17 Kasım 1974 tarihleri arasında görev yapan I. Ecevit Hükümetinin başlattığı mektupla yükseköğretim, Ecevit'in istifasından sonra kurulan İrmak Hükümeti (17 Kasım 1974-31 Mart 1975) tarafından da desteklenmiştir.¹³

Mektupla yükseköğretimin ön çalışmaları şubat ayında başlamış, konu ortaöğretim öğretmeni açığının kapatılması için akademik olarak tartışılmış ve 5 Haziran 1974'te Mektupla Öğretim Merkezi kurulması kararı alınmıştır. Merkeze mali olarak katkıda bulunmak için Mesleki ve Teknik Mektupla Öğretim Okulu adı ile bir okul açılmış ve bu okula 100000 TL'lik bir döner sermaye tahsis edilmiştir.¹⁴ Hatta Merkezin Müdürü Kenan Okan ve Nurettin Fidan birlikte yurt dışına (Fransa, İngiltere, Batı Almanya) giderek oradaki modelleri incelemiş ve bunu bir rapor haline getirmişlerdir.¹⁵

Mektupla yükseköğretim uygulaması öğretmen yetiştirmek için başlatılmış, kapsamına yükseköğretimin diğer alanları dâhil edilmemiştir. Öğretimin yapılmaya başlandığı okullar eğitim enstitüleri, kız teknik, erkek teknik ve ticaret-turizm yüksek öğretmen okulları olarak belirlenmiştir.¹⁶ Mektupla yükseköğretimin farklı alanlarda da yapılması için üniversiteler ile de görüşülmüş fakat görüşmeler neticesinde bir sonuca varılmadığından sistem milli eğitime bağlı okullar ile sınırlı kalmıştır. Mektupla Öğretim Merkezi Müdürü Kenan Okan sistemin nasıl işleyeceğini anlattığı bir gazete röportajında üniversiteler ile görüştüklerini fakat tam bir cevap alamadıklarını belirtmiştir. Okan'ın röportajından, üniversitelerin sisteme temkinli yaklaştığı anlaşılmaktadır.¹⁷ Belki de bu duruma olası bir iş birliğinin üniversitedeki kaliteyi düşüreceğine inananların etkisi olmuştur. Nitekim İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyesi olan Mustafa A. Aysan, yazmış olduğu makalesinde mektupla öğretimin kaliteyi düşürdüğünü, üniversitelerin de sisteme dâhil olursa, onların da kalitesinin zarar göreceği inancını ortaya koymuştur.¹⁸ Dolayısıyla bu düşüncede olan öğretim üyelerinin üniversiteleri etkilemiş olma ihtimalini, üniversiteler ile mektupla

11 Yukarıda da bahsi geçtiği gibi 1960'lı yıllarda başlatılmış olan mektupla öğretim alt kademelerdeki eğitim-öğretim faaliyetleri için gerçekleştirilmiştir. Fakat 1974'te mektupla öğretime yeni bir boyut kazandırılarak mektupla yükseköğretim yapılmasının önü açılmış ve bu kapsamda Mektupla Öğretim Merkezi teşkilatlandırılmıştır. Fidan, *a.g.e.*, s. 29; Zeki Kaya (2019), "Türkiye'deki İlk Uzaktan Eğitim Uygulamaları", *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, C. 8, S. 4, s. 49; Bozkurt, *a.g.m.*, s. 95-97.

12 Yusuf Z. Beyzadeoğlu (1976), "Mektupla Öğretimin Sonu", *Alkım*, S. 63-64, s. 16-17.

13 Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (01.11.1974), C. 18, Birinci Birleşim, s. 36-37; Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (24.11.1974), C. 18, Sekizinci Birleşim, s. 153; İsmail Aydın (1997), *Siyasi Parti ve Hükümet Programlarında Eğitim-Öğretim & Öğretmenler (1908-1997)*, Ankara: Eğitim Sen Yayınları, s. 74-76; Akyüz, *a.g.e.*, s. 391.

14 Okan, *a.g.m.*, s. 5-6; Fidan, *a.g.e.*, s. 41.

15 Cahit Ertem (1975), "Merkez Günlüğü", *Mektupla Öğretim*, S. 1, s. 16; Fidan, *a.g.e.*, s. 22, 53.

16 Okan, *a.g.m.*, s. 5-6.

17 Milliyet (30.09.1974), Bu Haftaki Konumuz Mektupla Öğretim, s. 9.

18 Mustafa A. Aysan (15.05.1975), "Düşünenlerin Düşünceleri", *Milliyet*, s. 2.

öğretim konusunda istenilen diyalogun kurulamaması açısından göz önünde bulundurmamak gerekir.

Mektupla öğretime 1974-75 döneminde başlanılmış olup¹⁹ konu ile ilgili gerekli kanuni düzenlemeler 1975 yılında yapılmıştır. 1975’de “Mektupla Öğretim Merkezi Kuruluş ve Çalışma Yönetmeliği” ile “Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Mektupla Öğretim Yapan Yüksek Okullar Geçici Genel Yönetmeliği” yayımlanmıştır.²⁰ Fakat mektupla öğretmen yetiştirme işi çok uzun sürmemiştir. Merkez, 1975 senesinde kurulan YAYKUR’a dâhil edilmiş ve bir müddet YAYKUR bünyesinde uygulamaya devam edilmiştir.²¹

YAYKUR yani Yaygın Yükseköğretim Kurumu, lise ve dengi okulları bitirip Üniversitelerarası Seçme Sınavları neticesinde bir yükseköğretim kurumuna yerleşemeyen veya yerleşme ihtimali olup da YAYKUR’u tercih eden öğrencilerin yükseköğretimin çeşitli alanlarında iki yıl²² okutularak ülkenin ara insan gücü ihtiyacını karşılamak gayesi ile kurulmuştur.²³ YAYKUR, Açık Yüksek Öğretim ve Örgün Yüksek Öğretim olmak üzere uzaktan ve yüz yüze eğitim vermiştir. Açık yükseköğretim kısmında; dışardan bitirme, mektupla öğretim, açık yükseköğretim, yaygın eğitim kursları yer almıştır. Örgün eğitime ise çeşitli merkezlerde eğitim yapan yabancı diller yüksekokulları ve yüksek meslek okulları dâhil edilmiştir.²⁴ Mektupla Öğretim Merkezinin, açılışından itibaren mesleki ve teknik öğretim alanlarındaki yüksek öğretmen okulları düzeyindeki programlarına yalnız bir öğretim yılı,²⁵ eğitim enstitülerindeki programlarına iki öğretim yılı öğrenci alınmıştır.²⁶ Sistemdeki öğrencilerden eğitim enstitüleri dışındaki programlara kayıtlı öğrenciler, 1975-1976 öğretim yılında ilgili okullara devredilmişlerdir. Eğitim enstitüleri programlarının uygulanmasına da 1978-1979 öğretim yılında son verilerek kalan öğrenciler Ankara Gazi Eğitim Enstitüsüne (Gazi Yüksek Öğretmen Okulu) aktarılmışlardır.²⁷

B. Mektupla Öğretim Merkezi Teşkilat Yapısı

Mektupla öğretim merkezi; mektupla öğretim yapan her derecedeki öğretim kurumlarına yardımcı olmak ve yaygın öğretim yapmak amacıyla Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak kurulmuştur.²⁸ Aşağıda, merkezin işlerinin yürütülmesi için oluşturulan teşkilat yapısına değinilmiştir.

1. İcra Kurulu

Mektupla öğretimde koordinasyonun sağlanması ve uygulama ile ilgili politika belirlenmesi için bir “Mektupla Öğretim Merkezi İcra Kurulu” oluşturulmuştur. Bu kurul müsteşarlar, ilgili genel müdürler, uygulamayı yapan okulların müdürleri, talim ve terbiye

19 Fidan, *a.g.e.*, s. 29-30.

20 Resmi Gazete (11.01.1975), Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Mektupla Öğretim Yapan Yüksek Okullar Geçici Genel Yönetmeliği; Resmi Gazete (01.06.1975), Mektupla Öğretim Merkezi Kuruluş ve Çalışma Yönetmeliği (Yönetmelikler bundan sonra ‘a.g.y.’ şeklinde verilecektir).

21 YAYKUR (Yaygın Yükseköğretim Kurumu) Nedir? (1975), s. 3; Cevat Geray (1977), *Yaykur Uygulaması*, Ankara: Doğan Matbaası, Ankara 1977, s. 29, 34-36; Beyzadeoğlu, *a.g.m.*, s. 18; Bozkurt, *a.g.m.*, s. 97.

22 YAYKUR iki yıllık öğretim vermek üzere açılmasına rağmen bünyesine katılan mektupla öğretim üç yıllık eğitim enstitülerinde öğrenci okutmuştur.

23 Yaygın Yükseköğretim Kurumu (1977), *Yaykurda Yenilikler*, Ankara, s. 1.

24 Geray, *a.g.e.*, s. 34.

25 Bozkurt, *a.g.m.*, s. 97.

26 Beyzadeoğlu, *a.g.m.*, s. 18; Geray, *a.g.e.*, s. 36.

27 Yücel Gelişli (2015), “Uzaktan Eğitimde Öğretmen Yetiştirme Uygulamaları: Tarihçe ve Gelişim”, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, C. 4, S. 3, s. 318.

28 Resmi Gazete (01.06.1975), *a.g.y.*, s. 18.

temsilcilerinden oluşturulmuştur. Kurul zaman zaman Milli Eğitim Bakanı başkanlığında da toplanmıştır.²⁹

2. Merkezdeki Görevliler

Merkez; müdür, müdür başyardımcısı, müdür yardımcıları, bölüm başkanları, şube müdürleri, memur ve diğer görevlilerden oluşturulmuştur.³⁰

Müdüre, Merkezin amacına ulaşabilmesi için, yapılacak işlerin planlanması ve uygulanmasından birinci derecedeki sorumlu kişi olarak kanun çerçevesinde bütün işlerin sağlıklı yürümesini sağlamak, yardımcıları arasında iş bölümü yapmak, Merkezin bilimsel varlığını yükseltmek, kurul ve komisyonlara başkanlık etmek gibi yetkiler verilmiştir. Ayrıca müdür gerekli gördüğü takdirde başkanlığını yürüttüğü kurul ve komisyonlara başkanlık etmesi için müdür başyardımcısı veya müdür yardımcılarından ya da bölüm başkanlarından birini görevlendirme yetkisine sahiptir. Müdür başyardımcısı işlerin sağlıklı yürütülmesinde müdürün birinci derecede yardımcısıdır. Müdür yardımcıları ise müdür tarafından kendilerinin sorumluluğuna verilen bölümlerin çalışmalarının düzenli bir şekilde yürütülmesi ile yükümlü tutulmuşlardır. Bölüm başkanları kendilerine bağlı başuzmanlar ve uzmanlar ile birlikte bölümlerinin işlerini yürütmekle görevlendirilmişlerdir. Şube müdürleri, görevlendirildikleri şubenin bütün işlerinden sorumlu olmuşlardır.³¹

3. Bölümler ve görevleri

Merkez; “Öğretim Araçları Hazırlama ve Geliştirme, Eğitim ve Öğretim, Planlama ve Araştırma, Teknik ve İdari Hizmetler” olmak üzere dört bölüme ayrılmıştır. Her bölümün işlerini yürütmek üzere birer bölüm başkanlığı görevi tahsis edilmiştir. Ayrıca bölümler arası işbirliğini sağlamak adına müdür, müdür başyardımcısı, bölüm başkanları ve gerekli görüldüğü takdirde diğer görevlilerin de katılacağı “Mektupla Öğretim Merkezi Koordinasyon Kurulu” oluşturulmuştur.³²

Öğretim Araçları Hazırlama ve Geliştirme Bölümü, mektupla öğretim yapacak olan kurumların müfredatlarına uygun program hazırlamak ve geliştirmek, ders notlarının, kaynak kitapların, öğretmen ve öğrenciler için el kitaplarının ve broşürlerin hazırlanması, geliştirilmesi görevlerini yapmakla yükümlü olmuştur.³³

Eğitim ve Öğretim Bölümü, öğrencilerin tabi oldukları programlarla ilgili usul ve esasların belirlenmesi, hedeflenen amaçlara göre yetişmelerinin sağlanması, danışman öğretmenlerin görevlendirilmeleri ve çalışmaları ile ilgili kuralların belirlenmesi, sınav sorularının hazırlanması, yaz uygulamalarının düzenli bir şekilde yürütülmesinin sağlanması görevlerini üstlenmiştir.³⁴

Planlama ve Araştırma Bölümü, mektupla öğretim sisteminin geliştirilmesi, verimli hale getirilmesi, etkinliğinin artırılması için gerekli araştırma ve değerlendirmeleri yapmak ile görevlendirilmiştir.³⁵

29 Okan, a.g.m., s. 6.

30 Resmi Gazete (01.06.1975), a.g.y., s. 18.

31 Resmi Gazete (01.06.1975), a.g.y., s. 18-19.

32 Resmi Gazete (01.06.1975), a.g.y., s. 19.

33 Aynı yer.

34 Aynı yer.

35 Resmi Gazete (01.06.1975), a.g.y., s. 19.

Teknik ve İdari Hizmetler Bölümü, mektupla öğretim için kullanılacak eğitim araç ve gereçlerinin hazırlanması, çoğaltılması ve geliştirilmesi, ilgililere gönderilmesi, öğrencilerin kayıt ve kabul işlemlerinin yapılması, görevliler ile ilgili kayıtların tutulması, gerekli duyuruların ilgililere yapılması, her türlü yazışmanın yapılması, Merkezin bütçe hazırlığının ve uygulamasının yapılması gibi görevlerle yükümlü tutulmuştur.³⁶

C. Mektupla Öğretmen Yetiştirme Usulü

1975'te "Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Mektupla Öğretim Yapan Yüksek Okullar Geçici Genel Yönetmeliği" yayımlanmıştır. Bu yönetmelik vasıtasıyla mektupla öğretimin eğitim-öğretim süreçleri hakkında bilgi edinilmektedir.³⁷

1. Eğitim-öğretim

Mektupla öğretimin; eğitim enstitülerinin matematik, Türkçe, sosyal bilgiler, fen, yabancı dil, müzik, resim-iş, beden eğitimi bölümlerinde ve Kız Teknik Yüksek Öğretmen, Erkek Teknik Yüksek Öğretmen, Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu ve bu okulların bünyesinde olan ön lisans okullarında uygulanması planlanmıştır.³⁸ Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulunda giyim, nakış, el sanatları ve çiçek, aile ekonomisi ve beslenmesi, çocuk gelişimi ve eğitimi; Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulunda tesviye, demir, elektrik, elektronik, sıhhi tesisat; Ticaret-Turizm Yüksek Öğretmen Okulunda işletme muhasebesi, büro idaresi, turizm; ön lisans okullarında ise kooperatifçilik, sigortacılık, bankacılık, turizm işletmeciliği bölümlerinde öğretim yapılması planlanmıştır.³⁹

Eğitim-öğretim teorik ve uygulamalı olmak üzere iki kısımdan oluşturulmuştur. Teorik eğitimde, eğitim enstitüsü, mesleki ve teknik yüksek öğretmen okullarının normal öğretimine devam eden öğrencilerinin tabi oldukları ders programı uygulanmıştır.⁴⁰ Eğitim enstitülerinde 3 yıllık, teknik ve ticaret-turizm alanlarında öğretmen yetiştiren okullarda 4 yıllık eğitim-öğretim yapılmıştır.⁴¹ Mektupla öğretim ve normal öğretim öğrencileri arasında statü farkı olmamış,⁴² öğrencilere verilecek diplomalarda ise mektupla öğretim mezunu oldukları yazmaması yönünde karar alınmıştır.⁴³ Ayrıca başarılı öğrencilere normal öğretime, normal öğretim yapanlara da mektupla öğretime geçme hakkı verilmiştir.⁴⁴

1.1. Teorik Eğitim

Öğrencilerin teorik eğitim-öğretim süreci, onların adreslerine gönderilen mektuplar aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Mektuplar, müfredat programına uygun olarak hazırlanması gereken ders notları idi. Ders notlarının belirli zamanlarda öğrencilere gönderilmesi ve her ders yılı başında notların gönderileceği tarihlerin öğrencilere duyurulması kararı verilmiştir.⁴⁵ Ders mektupları uygulama yapılan okulların öğretmenleri tarafından

36 Aynı yer.

37 Resmi Gazete (11.01.1975), a.g.y.

38 Milliyet (06.09.1974), Eğitim Bakanı Eğitim Sorunlarını Açıkladı, s. 6; Milliyet (07.09.1974), Mektupla Öğretim Kayıt Giriş Puanlarına Göre Olacak, s. 4.

39 Milliyet (30.09.1974), Bu Haftaki Konumuz Mektupla Öğretim, s. 9.

40 Fidan, a.g.e., s. 31-32.

41 Tayyip Duman (1991), Türkiye'de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme (Tarihi Gelişimi), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, s. 163-176.

42 Fidan, a.g.e., s. 31-32.

43 Milliyet (15.10.1974), Mektupla Öğrenim, s. 10.

44 Milliyet (30.09.1974), Bu Haftaki Konumuz Mektupla Öğretim, s. 9.

45 Resmi Gazete (11.01.1975), a.g.y., s. 1.

hazırlanmış,⁴⁶ ders notlarının gönderimini kolaylaştırmak için⁴⁷ ise 28 Ekim 1974'te Merkez binasında PTT açılmıştır. İlk mektuplar, 2 Ocak 1975 tarihinde postaya verilmiştir.⁴⁸ Fakat bazı öğrencilere ders notları zamanında ulaştırılamamış, her ay gönderilmesi planlanan notlar sınavlara yakın tarihlerde öğrencilere ulaştırılmıştır.⁴⁹ Hatta Mektupla Öğretim Merkezi bu sorunlar ile ilgili ilan vermiş ve mektuplarını alamayan öğrencilerin açık adreslerini belirten bir dilekçe ile Merkeze başvurmaları talep edilmiştir.⁵⁰ Ayrıca ders notlarında baskı hatalarıyla karşılaşılması, öğrencilere farklı kaynakların gönderilmesi, sınavlardan sonra bile notları gönderilenlerin olması eleştiri konusu olmuştur.⁵¹ Ders notları daha sonra belirli merkezlerden vermeye başlanmıştır.⁵² Bu durum, gecikmelerden ders alındığı şeklinde veya YAYKUR uygulaması ile birlikte zaten öğrenci alımı yapılmayan mektupla öğretime enerji harcanmak istenmemiştir şeklinde yorumlanabilir.

Ders notlarının gönderilmesi dışında öğrencilerin faydalanmaları için çeşitli kitapların da tavsiye edilmesi uygun görülmüştür. Yararlanılması düşünülen kaynak kitapların Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Halk kitaplıklarında, Halk Eğitim Merkezi kitaplıklarında, okul kitaplıklarında bulundurulmak üzere gönderilmesi ve Milli Eğitim Bakanlığı yayınevlerinde satışının sağlanması yönünde karar alınmıştır. Ayrıca eğitim-öğretimin verimliliğini artırmak adına radyo ve televizyon programlarının, film, slayt, kaset ve benzeri araçların kullanılması da uygun görülmüştür.⁵³ Radyo programı için gerekli girişimlerden sonra TRT II'de 1975 itibarıyla her hafta Perşembe günleri 30 dakikalık "Mektupla Öğretim" adıyla bir program yayınlanmaya başlanmıştır. Yapılan programlarda yabancı dil öğretimi de gerçekleştirilmiştir.⁵⁴ Programda öğrencilerden gelen mektuplar cevaplandırılmış, mektupla öğretim ile ilgili haberler verilmiş, ders öğretmenlerinin konuları ile ilgili açıklamalar yapılmıştır.⁵⁵ Ayrıca yabancı dil eğitimi için Gümrük ve Tekel Bakanlığından 1000 teyp, 500 radyo ve 5000 teyp kaseti Halk Eğitim Merkezlerine gönderilmek üzere hibe olarak alınmıştır.⁵⁶

Eğitim-öğretim süreçlerinin daha iyi yürütülebilmesi için öğrencilere danışmanlar atanmıştır.⁵⁷ Danışmanlar, mektupla yükseköğretim yapan kurumların öğretmenleridir. Öğretmen, eğitim-öğretim yılında okutmuş olduğu dersin danışmanlığını üstlenmiştir. Danışman öğretmenlere verilecek öğrenci sayısının kararının bölüm başkanlıkları, eğer okulda bölüm başkanlığı yok ise müdür tarafından belirlenmesi uygun görülmüştür. Gerekli görüldüğü hallerde ise orta dereceli okul öğretmenleri arasından ilgili yüksekokulun bölüm öğretmenler kurulunca veya okul müdürünce seçilecek olanların, danışman öğretmenin sorumluluğunda görev yapmak üzere danışman yardımcısı olarak belirlenmesine izin verilmiştir. Danışman öğretmenlerin öğrenciler ile sıkı bağ kurması, onlara akademik ve davranış açısından rehberlik etmesi, bu süreçte danışmanların daha etkili olabilmeleri için

46 Okan, a.g.m., s. 6.

47 Milliyet (07.09.1974), Mektupla Öğretime Kayıt Giriş Puanlarına Göre Olacak, s. 4.

48 Ertem, a.g.m., s. 17.

49 Milliyet (17.07.1975), Mektupla Öğretimde Aksaklıklar Giderilmedi, s. 5.

50 Milliyet (07.05.1975), Mektupla Öğretim Müdürlüğünden, s. 2; Cumhuriyet (16.06.1976), İlan, s. 7.

51 Milliyet (17.07.1975), Mektupla Öğretimde Aksaklıklar Giderilmedi, s. 5; Cumhuriyet (29.07.1975), Okuyucu Mektupları, s. 7.

52 Cumhuriyet (01.07.1978), Mektupla Öğrenim Programı Uygulama Çalışmaları ve Sınavları Bu Yıl Yalnızca Ankara'da Yapılacak, s. 4.

53 Resmi Gazete (11.01.1975), a.g.y., s. 1.

54 Okan, a.g.m., s. 7.

55 Haberler Duyurular (1975), *Mektupla Öğretim*, S. 1, s. 25.

56 Okan, a.g.m., s. 7.

57 Fidan, a.g.e., s. 37.

gerekli tedbirleri Mektupla Öğretim Merkezinin alması, öğretmenlere açıklayıcı notlar gönderilmesi, danışmanlara kurs ve seminerler verilmesi yönünde kararlar alınmıştır.⁵⁸

Öğrencilerin başarısının ölçülmesi için sınav yapılması usulü benimsenmiştir. Öğrencilere, gördükleri dersin çalışmasının ortasında ve sonunda olmak üzere iki kez veya sadece sonunda olmak üzere bir kez sınav yapılması uygun görülmüştür. Sınav iki kez yapılırsa bunların aritmetik ortalamasının hesaplanması kararı verilmiştir.⁵⁹

Eğitim enstitülerinin sınavlarının genel olarak test şeklinde yapılması planlanmış, okulların olanaklarına göre farklı sınav usullerinin gerçekleştirilmesine de müsaade edilmiştir. Fakat farklı bir sınav uygulamak isteyen kurumlar bu durumu önceden Mektupla Öğretim Merkezine bildirmek ile yükümlü tutulmuştur. Testler; eğitim enstitülerinin ilgili öğretmenlerinin hazırladıkları soruları Mektupla Öğretim Merkezine göndermeleri ve gelen soruların Merkez tarafından karıştırılarak seçilmesi aşamalarından sonra hazırlanmıştır. Sınav sorularının düzenlenmesi işi Merkezde kurulacak olan üç kişilik uzmanlar komitesine bırakılmıştır. Komite sorumlusu Mektupla Öğretim Merkezi uzmanı, test uzmanı ve okullardan çağırılacak bir öğretmen veya ders notu yazarından oluşturulmuştur. Komitenin sorumluluğu Mektupla Öğretim Merkezi uzmanına verilmiştir.⁶⁰

Sınavların mektupla öğretim yapan kurumlarda yapılması kararlaştırılmıştır. Gerekli görüldüğü takdirde farklı okullarda da yapılmasında sakınca görülmemiştir. Ayrıca yönetmelik gereği sınavların öğleden önce veya sonra olmak üzere yarım günde bitirilmesi, her bölümün⁶¹ 20'den az olmamak şartıyla soru barındırması gerekmiştir. Teorik sınavlar sonunda başarılı olanlar yaz uygulamalarına geçmeye hak kazanmışlardır. Eğer derslerde başarısızlık var ise öğrenci bir sonraki yıl kaldığı dersleri vererek uygulamalara geçiş hakkı elde etmiştir.⁶²

İlk yapılan Yönetmelikte her dersten başarı zorunluluğu olmasının öğrencileri zorlamış olduğu anlaşılmaktadır. Sonrasında bütün derslerden geçme zorunluluğu değiştirilerek bir dersten kalanlar için de yaz uygulamasına geçme hakkı verilmiştir. Fakat bazı öğrenciler daha fazla dersten kaldığından onlar da bu hakkı talep etmişlerdir. Öğrenciler gazetelere mektup göndererek dertlerini anlatmışlar, diğer yükseköğretim kurumları öğrencileri ile statü farklarının olmadığını ve onların daha fazla dersten bütünlemeye kalma hakkı varken kendilerinin iki dersten kalmaya haklarının olmadığını belirtmiş, bu konuda lehlerine iyileştirme yapılması adına talepte bulunmuşlardır.⁶³ Hatta yaz uygulamasına katılan Buca Eğitim Enstitüsü öğrencileri ders geçme sisteminin aksaklıklarını dile getirerek boykot yapmışlardır.⁶⁴ Yapılan boykot için, mektupla öğretim öğrencilerinin de örgün öğretim öğrencileri gibi dönemin siyasi yapısından etkilendikleri şeklinde yorum yapılabilir. 60'lı ve 70'li yıllarda gerçekleşen öğrenci olayları ve öğrenci boykotları dikkat çekicidir.⁶⁵ Bu

58 Resmi Gazete (11.01.1975), a.g.y., s. 2.

59 Aynı yer.

60 Aynı yer.

61 Yönetmelikte her konu denilmiştir. Muhtemelen burada konu denilen tek bir başlık değil de bir bölüm olarak nitelendirilmiştir. Bu nedenle metinde bölüm tabiri kullanılmıştır. Aynı yer.

62 Resmi Gazete (11.01.1975), a.g.y., s. 2.

63 Cumhuriyet (29.07.1975), Okuyucu Mektupları, s. 7; Milliyet (17.07.1975), Mektupla Öğretimde Aksaklıklar Giderilmedi, s. 5; Milliyet (09.08.1975), Dert Kutusu, s. 5; Milliyet (09.08.1975), Mektupla Öğretime Son Mu Veriliyor?, s. 5; Cumhuriyet (10.08.1975), Okuyucu Mektupları, s. 7; Cumhuriyet (05.11.1975), Tek Dersten Takıntılı Mektupla Öğretim Öğrencilerine Bir sınav Hakkı Daha Tanındı, s. 7.

64 Milliyet (07.08.1975), Mektupla Öğretim Gören 550 Öğrenci Direnişe Geçti, s. 10.

65 Muammer Demirel ve Sabri Becerikli (2017), "Bursa Eğitim Enstitüsü", *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 30, S. 1, s. 361-364; Becerikli, a.g.t., s. 221-233.

dönemdeki öğrenci hareketlerinin mektupla öğretim yapan öğrencileri de etkilediği ve organize olarak eylemler yaptıkları görülmüştür. Nitekim yukarıda bahsi geçen Buca Eğitim Enstitüsü boykotu, bu duruma örnek olabilir. Ayrıca Gazi Eğitim Enstitüsünün mektupla öğretim öğrencilerine (1500 öğrenci), bildiri dağıttıkları, toplantı yaptıkları, gösterilere katıldıkları, siyasi işlerle uğraştıkları dolayısıyla soruşturma açılmıştır.⁶⁶

Mektupla öğretim YAYKUR'a dâhil edildiğinde⁶⁷ önceki uygulamalara nazaran öğrencilere sınavlarla ilgili şartlarda bazı esneklikler tanınmıştır. Öğrencilerden bir dersten kalanların bütünlüme alınması uygulaması, daha sonra mektupla öğretimin birinci sınıf öğrencilerine teorik sınav sonuçlarına bakılmadan yaz uygulamalarına katılmaları imkânının verilmesi, birinci ve ikinci sınıf öğrencilerine teorik ve uygulama çalışmaları için güz dönemi bütünlüme hakkı verilmesi, YAYKUR sistemine dâhil olunduktan sonra gerçekleşmiştir.⁶⁸

1.2. Uygulamalı Eğitim

Uygulamalar A tipi ve B tipi olmak üzere iki şekilde planlanmış olup çalışmaların organizasyonu, öğrencinin bağlı olduğu kurumlara bırakılmıştır. Olanakları yeterli orta öğretim kurumlarında da yaz uygulamalarının yapılmasında sakınca görülmemiştir. Uygulama programının onaylanması için ilgili kurumun programı hazırladıktan sonra Bakanlığa göndermesi gerekmiştir. Uygulamayı, öğrencinin dersini aldığı öğretmenin gerçekleştirmesi planlanmıştır fakat ihtiyaç olması durumunda okulun diğer öğretmenleri, üniversite öğretim üyeleri, öğretim görevlileri veya yardımcılarından görevi yürütmek üzere yardım alınması da uygun görülmüştür.⁶⁹ 1978 yılında ise hem teorik sınavların hem de yaz uygulamalarının Ankara'da yapılması kararlaştırılmıştır.⁷⁰

A tipi uygulamalar, danışman öğretmenler tarafından verilen ödevleri ifade etmiştir. Yönetmelik gereği ödevler öğrencilerin bilgilerinin derinleşmesine ve kişisel gelişimlerine yardımcı olmak amacıyla alanlara göre farklı olarak belirlenmiştir. Ödevlerin nasıl yapılacağına bilgisinin öğrencilere bildirilmesi ve onların da yaz uygulamalarına gelirken ödevlerini getirmesi, Yönetmeliğin belirlemiş olduğu hususlardandır. Alanlara göre A tipi uygulamalar şu şekilde tespit edilmiştir: "Türkçe ve sosyal bilgilerde bir veya birkaç edebi veya bilimsel eserin okunup ana fikrinin özetlenmesi, çevre incelemeleri, folklor çalışmaları; fen bilimlerinde bazı deneylerin sade araçlarla yapılması, sonuçlarının bir rapor haline getirilmesi, çevreden sağlanacak ucuz materyallerle basit deney araçlarının yapılması, hayvan, bitki, taş koleksiyonlarının yapılması, çevrede bulunan özel hayvan ve bitkilerin incelenmesi, çevre beslenme alışkanlıkları, çevredeki besin maddeleri ve değerlendirme yolları ve benzeri konular; uygulamalı konularda ise sulu boya, yağlıboya çalışmaları ve konunun gerektirdiği el-ışleri, biçki-dikiş, nakış vb." ⁷¹

66 Milliyet (07.08.1975), Mektupla Öğretim Gören 550 Öğrenci Direnişe Geçti, s. 10; Cumhuriyet (14.08.1975), Gazi Eğitim'de 1500 Öğrenci Disiplin Kuruluna Veriliyor, s. 10.

67 Geray, *a.g.e.*, s. 29, 34-36.

68 Milliyet (17.07.1975), Mektupla Öğretimde Aksaklıklar Giderilmedi, s. 5; Milliyet (09.08.1975), Dert Kutusu, s. 5; Milliyet (09.08.1975), Mektupla Öğretime Son Mu Veriliyor?, s. 5; Cumhuriyet (05.11.1975), Tek Dersten Takıntılı Mektupla Öğretim Öğrencilerine Bir Sınav Hakkı Daha Tanındı, s. 7; Milliyet (09.07.1976), Milli Eğitim Bakanlığı Yaygın Yükseköğretim Kurumu Açık Yüksek Öğretim Dairesi Başkanlığı, s. 11.

69 Resmi Gazete (11.01.1975), a.g.y., s. 2.

70 Cumhuriyet (01.07.1978), Mektupla Öğrenim Programı Uygulama Çalışmaları ve Sınavları Bu Yıl Yalnızca Ankara'da Yapılacak, s. 4; Cumhuriyet (07.07.1978), Milli Eğitim Bakanlığı'ndan, s. 2; Cumhuriyet (08.07.1978), Milli Eğitim Bakanlığı'ndan, s. 3.

71 Resmi Gazete (11.01.1975), a.g.y., s. 2.

Öğrencilerin yaz uygulamalarına gelmesi B tipi uygulama diye adlandırılmıştır. B tipi uygulamalar; yıl içerisinde gönderilen mektuplardaki derslerin anlaşılması zor olan yerlerinin açıklanması, temel konuların tartışılması, öğretmen rehberliğinde çevre gezileri yapılması, matematikte genellikle problem çözme, fizik, kimya ve biyolojide laboratuvar çalışmaları, yabancı dilde konuşma alıştırmaları, atölye çalışmaları gerçekleştirilmesi şeklindedir.⁷²

B tipi uygulamaya gelenlerin A tipi uygulama ödevlerini de yanlarında getirmeleri gerekmiştir. Böylelikle her iki uygulamanın birlikte dikkate alınarak değerlendirilmesi öngörülmüştür. Değerlendirmelerde oransal farklılıklar olmasında sakınca görülmemiş ve bu husus, uygulama öğretmenin kararına bırakılmıştır. Teknik öğretimin B tipi uygulamalarında bazı istisnalar tanınmıştır. Sanayi bölgelerinde yapılan çalışmalar da değerlendirilmeye alınmıştır. Bu çalışmalara katılan öğrencilerin B tipi uygulamalarının süresinin kısaltılmasına veya uygulamalardan muaf olmasına imkân tanınmıştır. Uygulama dersinin özelliğine göre değerlendirilmesi uygun görülüp öğrenciye test yapılmasının yanında öğrencinin muhakeme ve kompozisyon yeteneğini ölçmek amacıyla yazılı sınavlara yer verilmesine müsaade edilmiştir. Öğrenciye, başarısız olduğu derslerin uygulamalarına bir sonraki uygulama döneminde katılması hakkı verilmiştir.⁷³

B tipi uygulamada öğrencinin devamsızlık hakkı uygulama süresinin en az dörtte üçü kadar belirlenmiştir. Devamsızlık yapan öğrenci devam etmediği dersin uygulamasında başarısız sayılmıştır. Ders geçme notları ise genellikle teorik dersler ile uygulamanın aritmetik ortalamasından oluşturulmuştur. Fakat teknik okullarda dersin özelliğine ve öğretmenlerin kararına göre değişiklik yapılmasına izin verilmiştir.⁷⁴

17-19 Şubat 1975 tarihinde Ankara'da bir mektupla öğretim semineri düzenlenmiştir. Bu seminere mektupla öğretim yapan okulların müdürleri ve müdür yardımcıları ile Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü, Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü, Mektupla Öğretim Merkezi yetkilileri katılmıştır. Seminerde 1974-75 yılında uygulanmış olan sistem tartışılmış, teorik sınavlar ve yaz uygulamalarının süreleri ile tarihleri belirlenmiştir. Seminerde yaz uygulamalarının süreleri aşağıdaki gibi planlanmıştır.⁷⁵

a) Türkçe, sosyal bilgiler, matematik ve fen bilgileri ile yabancı diller için dörder (günlük ders sayısı artırılarak aslında 6 hafta); resim, müzik ve beden eğitimi sekizer hafta olarak planlanmıştır.

b) Türkçe, sosyal bilgiler, matematik, yabancı diller dalları uygulamalarına cumartesi günleri 8, diğer günler ikişer saat olmak üzere haftada 18 saat eklenerek bu ek saatlerin branş derslerine ayrılması kararlaştırılmıştır.

c) Uygulamalar, eğitim enstitülerindeki programlarındaki saatler göz önünde bulundurularak yapılacaktır.

d) Uygulamaya katılacak öğrenci sayısı okul kapasitesinin üstünde olursa uygulamalar iki dönem ve akşam öğretimi şeklinde olacaktır. Beden eğitimi bölümünde 6 hafta süre ile yaz uygulaması yapılacaktır. Bu uygulamalara haziran sınavlarında başarı gösteren öğrenciler alınacaktır.

72 Aynı yer.

73 Aynı yer.

74 Aynı yer.

75 Haberler Duyurular (1975), *Mektupla Öğretim*, S. 1, s. 24-25.

Uygulama süreleri değerlendirildiğinde, örgün öğretim öğrencileri ile mektupla öğretim öğrencileri arasında yüz yüze eğitimlerin sürelerinde ciddi farklar olduğu söylemek mümkündür.⁷⁶ Mektupla öğretimdeki öğrenciler resim, müzik ve beden eğitimi bölümleri hariç yılda 4 hafta olmak üzere toplamda 12 hafta öğretim görürken,⁷⁷ örgün öğretimdeki öğrenciler yılda 24 haftadan toplamda 72 hafta öğrenim görmüşlerdir.⁷⁸ Bu durumda bir eğitim kalitesi sorununun ortaya çıkması olağandır. Nitekim Bursa Eğitim Enstitüsü Müdürü Yusuf Beyzadeoğlu, mektupla öğretim öğrencilerinin seviyelerinin düşük olduğunu, kaleme aldığı bir yazısında belirtmiştir. Beyzadeoğlu, “12 senedir Eğitim Enstitüsü’nde çalışıyorum, mektupla öğretim öğrencileri kadar zayıf öğrenci grubuna öğretmenlik yapmadım” değerlendirmesinde bulunmuştur.⁷⁹

2. Öğrenciler

Mektupla yükseköğrenim görececek öğrencilerin seçimi ve okullara dağıtılmasının bir merkezden yapılarak öğrencilerin ön ve kesin kayıtları ile ilgili kuralların Milli Eğitim Bakanlığı tarafından her yıl ilan edilerek gerçekleştirilmesi planlanmıştır.⁸⁰

Öğrenciler, kayıt edildikleri kurumun yönetmeliğine tabi olduklarından⁸¹ öğrencilerin eğitim görecekleri okulların giriş şartlarını karşılamaları gerekmektedir. Bu nedenle öğretmenlik yapacak olanların belirli fiziksel şartları sağlaması, sağlık raporu alması zorunlu olmuştur.⁸² Bununla birlikte, örgün öğretim öğrencileri için evli veya dul olmak, herhangi bir işte çalışıyor olmak yasak iken mektupla öğretim bu yasaklar kapsamı dışında tutulmuştur.⁸³ Bunun dışında mektupla öğretim öğrencileri için bir yaş kısıtlaması getirilmemiştir. Oysaki eğitim enstitülerinin örgün öğretime beden eğitimi bölümü için 25 yaş, diğer bölümler için de 30 yaş üstü olanlar öğrenci olarak kabul edilmemiştir.⁸⁴

Mektupla öğretime öğrenci kaydı yapmak için öğrenci işleri birimi kurulmuştur. Öğrenci işleri, kayıt görevlerinin yanında öğrencilerden gelen mektupları da cevaplamışlardır. Kaydı olan öğrencilere kimlik kartları verilerek devlet demiryolları, denizyolları, havayolları vb. kuruluşların olanaklarından yararlanmaları da sağlanmak istenmiştir.⁸⁵ Yalnız bu konu ile ilgili sorunlar basına yansımış, tren seyahati gerçekleştirmek isteyen öğrencilerin pasolarının demiryolunda geçersiz olduğu söylenerek indirimden faydalanmalarına müsaade edilmemiştir. Bu sorunla karşı karşıya kalan öğrencilerden biri, gazeteye pasosunun geçerli sayılmadığını anlatarak ilgililere pasolarının geçerli olup olmadığını sormuştur.⁸⁶

1974’te mektupla öğretim uygulamasına geçilmeden önce eğitim enstitüleri, kız teknik, erkek teknik ve ticaret-turizm yüksek öğretmen okullarına alınacak öğretmen adayları için 60500 kişilik bir kontenjan planlanmıştır. 16-20 Ekim arasında ön kayıt yapılmış ve ön kayıtta 96840 öğrenci başvuru yapmıştır. Ön kayıtlarda 11 tercih hakkı verilmiştir. Öğrencilerin

76 Haberler Duyurular (1975), *Mektupla Öğretim*, S. 1, s. 24-25; Akyüz, a.g.e., s. 391.

77 Haberler Duyurular (1975), *Mektupla Öğretim*, S. 1, s. 24-25.

78 Akyüz, a.g.e., s. 391.

79 Beyzadeoğlu, a.g.m., s. 17.

80 Resmi Gazete (11.01.1975), a.g.y., s. 1.

81 Aynı yer.

82 Milliyet (30.09.1974), Bu Haftaki Konumuz Mektupla Öğretim, s. 9.

83 Olay Tan (26.09.1974), “Mektupla Öğrenim Bu Yıl Başlıyor”, *Bursa Hâkimiyet*, s. 2.

84 Resmi Gazete (16.06.1969), Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği, s. 4; Resmi Gazete (30.11.1974), 16 Haziran 1969 tarih ve 13224 sayılı Resmî Gazete’de Yayımlanan Eğitim Enstitüsü Yönetmeliğinin Değişik Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Geçici Bir Madde Eklenmesi Hakkında Yönetmelik, s. 13.

85 Okan, a.g.m., s. 5.

86 Milliyet (22.03.1975), Dert Kutusu, s. 5.

sıralaması, Üniversitelerarası Seçme Sınavına göre yapılmış,⁸⁷ seçme sınavına katılan her öğrenciye başvuru hakkı tanınmıştır.⁸⁸ 1975'te çıkarılan Yönetmelikte, Üniversitelerarası Seçme Sınavlarından yararlanabilir şeklinde bir ifade yer alması mektupla öğretime kabul için bu sınavın bir zorunluluk olmadığını göstermiştir.⁸⁹ Öğrencilerin yerleştirilmesi, kurumların planlanan kapasitelerinin %10 fazlası olarak ön görülmüştür. Fakat kesin kayıtlar sırasında kontenjanlar⁹⁰ tam dolmamıştır. Kontenjanların açık kalmasının sebebi, Mektupla Öğretim Merkezi Müdürü tarafından, dönemin yükseköğretim kurumlarının kayıtlarının süreç içerisinde devam ediyor olması olarak görülmüştür. Herhangi bir kuruma kayıt olan öğrencilerin mektupla öğretimden vazgeçmiş olma ihtimali üzerinde durulmuştur.⁹¹ Öğrencilerin kimlik vs. için kayıt ücreti 15 Lira, ders notlarının ücreti ise, iki taksitli ödeme imkânı tanınarak, 500 Lira olarak belirlenmiştir.⁹² Bu 500 Lira ikinci sınıfa geçenler için kayıt yenileme harcı olarak yeniden talep edilmiş, öğrencinin sınıf tekrarı olması durumunda ise harç bedeli 250 Lira olarak belirlenmiştir.⁹³ Ayrıca kaydı yapılan öğrencilerin askerlikleri de Merkez tarafından tecil ettirilmiştir.⁹⁴

Öğrenciler üç yıllık eğitim enstitüleri olan Adana Eğitim Enstitüsü, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü, Ankara Yabancı Diller Eğitim Enstitüsü, Balıkesir Necatibey Eğitim Enstitüsü, Bursa Eğitim Enstitüsü, Diyarbakır Eğitim Enstitüsü, Edirne Eğitim Enstitüsü, Erzurum Eğitim Enstitüsü, Eskişehir Eğitim Enstitüsü, Gaziantep Eğitim Enstitüsü, Isparta Eğitim Enstitüsü, İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsü, İzmir Buca Eğitim Enstitüsü, Konya Selçuk Eğitim Enstitüsü, Samsun Eğitim Enstitüsü, Trabzon Fatih Eğitim Enstitüsü, Uşak Eğitim Enstitüsü ve Ankara Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, Ankara Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, Ankara Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu ve bu okulların ön lisans okullarında okumuşlardır.⁹⁵ Aşağıdaki tabloda yıllara göre mektupla öğretimde okuyan öğrenci sayıları verilmiştir.

87 Okan, a.g.m., s. 6.

88 Milliyet (26.09.1974), 60.500 Öğrenci Mektupla Yüksek Öğrenime Başlıyor, s. 10.

89 Resmi Gazete (11.01.1975), a.g.y., s. 1.

90 Merkez müdürü Okan 15000 kişilik bir açık olduğunu belirtirken Ertem 20500 kişilik bir kontenjanın açık kaldığını ifade etmiştir. İlginç olan bu farklılığın Merkez tarafından çıkarılan derginin aynı sayısında yer almış olmasıdır. Okan, a.g.m., s. 6; Ertem, a.g.m., s. 18.

91 Okan, a.g.m., s. 6.

92 Milliyet (07.09.1974), Mektupla Öğretime Kayıt Giriş Puanlarına Göre Olacak, s. 4; Milliyet (15.10.1974), Mektupla Öğrenim, s. 10.

93 Milliyet (19.11.1975), İlan, s. 3.

94 Okan, a.g.m., s. 6.

95 Devlet İstatistik Enstitüsü (1975), *Milli Eğitim İstatistikleri 1974 Üniversitelerarası Seçme Sınavı Anket Sonuçları ve 1974-75 Öğretim Yılı Başlı Yüksek Öğretim İstatistikleri*, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, s. 114; T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (1980), *Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1974-1978*, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, s. 29; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (1980), *Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1978-1979*, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, s. 13.

Tablo 1: Türkiye’deki Toplam Öğrenci Sayıları⁹⁶

Yıl	Erkek	Kız	Toplam
1974-75	34535	10522	45057
1975-76	29255	10935	40190
1976-77	21061	6155	27216
1977-78	10522	3290	13812
1978-79	5771	1200	6971
Toplam	101144	32102	133246

1975 yılında YAYKUR kurulduktan⁹⁷ sonra mektupla yükseköğretim YAYKUR’a dâhil edilmiştir.⁹⁸ Mektupla öğretim uygulaması başlatıldığından itibaren eğitim enstitülerine iki, mesleki ve teknik öğretmen okullarına bir öğretim yılı öğrenci alınmıştır.⁹⁹ Bu durumun da tabloda görüldüğü üzere, her yılki öğrenci sayısının azalmasına sebebiyet verdiği şeklinde yorumlanabilir.

Tabloda görüldüğü üzere mektupla öğretimde 1974-79 yılları arasında 133246 öğrenci okumuştur.¹⁰⁰ Aynı yıllar arasında eğitim enstitülerinde 281976, mesleki ve teknik öğretmen okullarında 5909 öğrenci okumuştur. Mesleki ve teknik öğretmen okullarına uygulama başladıktan sonra bir öğretim yılı öğrenci alındığından, sadece 1974-75 dönemindeki öğrenci sayısı temel alınmıştır.¹⁰¹ Mektupla öğrenim yapan öğrenci sayıları içerisinde mesleki ve teknik öğretimde kaç öğrenci kayıtlı olduğu bilgisi elde edilememiştir. Fakat bu sayının ilk yıldan sonra öğrenci alınmadığı göz önünde bulundurulursa az olduğu düşünülmektedir. 1974-79 yılları arasında toplam öğrenci sayıları değerlendirildiğinde, eğitim enstitüleri ile mesleki ve teknik öğretimin mektupla öğretim öğrenci sayısı, örgün öğretim öğrenci sayısının %46’sına denk gelmektedir.

Mektupla öğretimde okuyan öğrenci sayılarına göre mezunların oranı düşük kalmıştır. 1975-78 yılları arasında öğrencilerin sadece %7,86’sı mezun olabilmıştır. 1975-76 yılında 34 erkek, 2 kız olmak üzere toplam 36 öğrencinin; 1976-77 öğretim yılında 1515 erkek, 382 kız olmak üzere toplam 1897 öğrencinin; 1977-78 öğretim yılında 3383 erkek, 1063 kız olmak üzere toplam 4451 öğrencinin mezun olduğu bilgisi kayıtlarda yer almıştır. Mezun öğrenci sayılarında okuyan öğrenciye oranla en yüksek mezun 1977-78 yılında verilmiştir.¹⁰² Gazete haberlerinden elde edilen bilgiler ışığında, 1980’de dahi sistemin öğrencilerinin mezun olmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır.¹⁰³ Sistemin uygulanmaya başlandığı ilk yıllarda mezun sayısındaki düşüklüğe tüm derslerden başarılı olunmasının istenmesi ve daha sonraki yıllarda mezun sayılarının artış göstermesi de yukarıda belirtildiği üzere mektupla öğretim öğrencilerinin örgün öğretim öğrencileri gibi bütünleme hakkı isteyerek bu

96 Devlet İstatistik Enstitüsü, *a.g.e.*, s. 103; T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *a.g.e.*, s. 29, 40; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *a.g.e.*, s. 12.

97 YAYKUR (Yaygın Yükseköğretim Kurumu) Nedir?, s. 3.

98 Geray, *a.g.e.*, s. 29, 34-36.

99 Bozkurt, a.g.m, s. 97.

100 Devlet İstatistik Enstitüsü, *a.g.e.*, s. 103; T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *a.g.e.*, s. 29, 40; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *a.g.e.*, s. 12.

101 Devlet İstatistik Enstitüsü, *a.g.e.*, s. 114; T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *a.g.e.*, s. 5; 19; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *a.g.e.*, s. 1.

102 T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *a.g.e.*, s. 29, 40; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *a.g.e.*, s. 12.

103 Cumhuriyet (21.04.1980), Mektupla Öğretim Sınavları 19-20 Mayıs’ta Yapılacak, s. 5; Cumhuriyet (22.04.1980), Mektupla Öğretim Tek Ders Sınavları Tarihi Belli Oldu, s. 5.

isteklerinde muvaffak olmaları ile ilişkilendirilebilir.¹⁰⁴ Toplamda mektupla öğretim sisteminden 1975-78 yılları arasında 6384 kişi mezun olmuştur.¹⁰⁵ Mezunlar arasından kaç kişinin öğretmenlik mesleğini icra ettiği bilgisine ulaşmak mümkün olmamıştır. Lakin bu tarihler arasında sadece eğitim enstitülerinden 48277 öğrenci mezun olmuştur.¹⁰⁶ Bu da mektupla öğretim mezunlarının, eğitim enstitüsü mezunlarının yaklaşık %13'üne denk geldiğini göstermektedir.

D. Sistemin Eleştirilmesi

Mektupla yükseköğretim sistemine çeşitli eleştiriler yapılmış, ayrıca uygulama sürecinde bir takım aksaklıklar yaşanmış, bu aksaklıklar da eleştiri konusu olmuştur.¹⁰⁷

Bülent Ecevit'in Başbakanlığı döneminde başlatılan uygulama, Sadi İrmak'ın Başbakanlığında da desteklenmiştir. Demirel Hükümetinin YAYKUR uygulaması ile birlikte mektupla öğretime öğrenci alımı durdurulmuştur. Mektupla öğretimin uygulamaya başlanması ve daha sonra YAYKUR ile uzaktan eğitime farklı bir boyut kazandırılıp mektupla öğretmen yetiştirmeden uzaklaşılması, siyasi rakiplerin birbirlerini eleştirmeleri için bir alan oluşturmuştur.¹⁰⁸

Cumhuriyet Senatosu Erzurum Üyesi Lütfi Doğan, 1974 senesinde Mecliste yaptığı konuşmasında mektupla öğretimin yeterli olmadığını, bu konuda olumsuz eleştiri yanında desteklerin de olduğunu fakat olumsuz eleştirileri daha fazla olarak gördüğünü belirtmiş ve bir eleştirden doğrudan bahsetmiştir. Doğan'ın ifade ettiği eleştiri şu şekildedir; "... Mektupla öğretim de Türkiye'nin şartlarına göre bir fantezidir. Türk eğitim sistemi için bir faciadır. Bu sistem başka memleketlerde ancak merak sahipleri ve yetişmişler için belli bir konuda bilgi vermek maksadıyla kullanılır. Oysa bizde eğitime ihtiyacı olan genç için mektupla öğretim yolu denenmek istenmektedir. Bu halde 90 bin kişinin akıbeti meçhuldür..."¹⁰⁹ Lütfi Doğan'ın mektupla öğretimi olumsuz eleştirenlerin daha fazla olduğu yönündeki tespiti Merkezin yayın organı olan "Mektupla Öğretim"de yayımlanan bir yazıda da ifade edilmiştir. Hayrettin İvgin'nin kaleminden çıkan yazıda mektupla öğretimin aydın çevreler arasında az destek gördüğü belirtilmiştir.¹¹⁰ Mecliste Anayasa Mahkemesi hakkında gerçekleştirilen bir birleşimde Adalet Partisi Grubu adına söz alan Ali Kemal Turgut, Anayasa Mahkemesi hakkında konuşurken Mahkemenin özel yüksekokulları

104 Cumhuriyet (29.07.1975), Okuyucu Mektupları, s. 7; Milliyet (17.07.1975), Mektupla Öğretimde Aksaklıklar Giderilmedi, s. 5; Milliyet (09.08.1975), Dert Kutusu, s. 5; Milliyet (09.08.1975), Mektupla Öğretime Son Mu Veriliyor?, s. 5; Cumhuriyet (10.08.1975), Okuyucu Mektupları, s. 7; Cumhuriyet (05.11.1975), Tek Dersten Takıntılı Mektupla Öğretim Öğrencilerine Bir sınav Hakkı Daha Tanındı, s. 7; Milliyet (09.07.1976), Milli Eğitim Bakanlığı Yaygın Yükseköğretim Kurumu Açık Yüksek Öğretim Dairesi Başkanlığı, s. 11.

105 Cumhuriyet (21.04.1980), Mektupla Öğretim Sınavları 19-20 Mayıs'ta Yapılacak, s. 5; Cumhuriyet (22.04.1980), Mektupla Öğretim Tek Ders Sınavları Tarihi Belli Oldu, s. 5.

106 T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, a.g.e., s. 5; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, a.g.e., s. 9.

107 Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (06.02.1974), C. 19, Yirmi Yedinci Birleşim, s. 168, 170; Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (10.12.1974), C. 18, On İkinci Birleşim, s. 237, 290; Milliyet (17.07.1975), Mektupla Öğretimde Aksaklıklar Giderilmedi, s. 5; Cumhuriyet (29.07.1975), Okuyucu Mektupları, s. 7; Mümtaz Soysal (12.08.1975), "Açı", *Milliyet*, s. 2; Cumhuriyet (16.08.1975) TÖB-DER'e Göre Mektupla Öğretim YoZlaştırıldı, s. 7; Cumhuriyet (12.11.1975), Üstündağ Yaykur'un Mektupla Öğretim Sisteminin YoZlaştırılmış Biçimi Olduğunu Söyledi, s. 7; Beyzadeoğlu, a.g.m., s. 17.

108 Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (10.12.1974), s. 237, 290; Cumhuriyet (16.08.1975), TÖB-DER'e Göre Mektupla Öğretim YoZlaştırıldı, s. 7; Cumhuriyet (12.11.1975), Üstündağ Yaykur'un Mektupla Öğretim Sisteminin YoZlaştırılmış Biçimi Olduğunu Söyledi, s. 7; Beyzadeoğlu, a.g.m., s. 18; YAYKUR (Yaygın Yükseköğretim Kurumu) Nedir?, s. 3; Geray, a.g.e., s. 29, 34-36; Yaygın Yükseköğretim Kurumu (1977), *Yaykurda Yenilikler*, Ankara, s. 1; Aydın, a.g.e., s. 74-78; Akyüz, a.g.e., s. 391; Bozkurt, a.g.m, s. 97.

109 Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, (10.12.1974), s. 237, 290.

110 Hayrettin İvgin (1975), "Ders Mektuplarında Dil ve Yazma Teknikleri", *Mektupla Öğretim*, S. 1, s. 8-9.

kapatmasına da değinmiş bunun hata olduğunu söyleyerek özel okulların mektupla öğretimden daha mı kötü olduğunu Meclise sormuştur.¹¹¹ Karşı bir eleştiri ise YAYKUR ile birlikte mektupla öğretmen yetiştirme uygulamasından uzaklaşmaya başlanmasına getirilmiştir. Mektupla öğretimin Türkiye’de uygulandığı yıllarda Milli Eğitim Bakanlığında bulunan Mustafa Üstündağ, YAYKUR ile mektupla öğretimin yozlaştırıldığını, daha az öğrencinin eğitim yapmak durumunda kaldığını söyleyerek YAYKUR’u eleştirmiştir.¹¹² Benzer şekilde bir başka eleştiri de TÖB-DER’den gelmiştir. Genel Başkan Yardımcısı, Cumhuriyet Gazetesine yaptığı açıklamada Hükümetin mektupla öğretimi yozlaştırdığını, Milliyetçi Cephe’nin eğitim üzerinde etkili olduğu ve ders notlarını kendi çıkarlarına göre yazdıklarını ifade etmiştir.¹¹³ Karşılıklı yapılan bu eleştiriler, mektupla öğretimin iyi veya kötü bir sistem olması üzerinde objektif bir değerlendirme görüntüsü vermemiştir. Bu nedenle siyasi çekişmelerin kurdurduğu cümlelerin haklılık payını tahlil etmek yerine mektupla öğretimi öğretmen yetiştirme sistemi olarak değerlendirmek, öğretmen yetiştirme üzerindeki eleştiri ve şikâyetlere bakmak belki daha doğru olacaktır.

Mektupla yükseköğretim sisteminde sadece öğretmen yetiştirilmesi eleştirilmiş, öğretmenlik mesleğinin değerinin düşürüleceği öne sürülmüştür.¹¹⁴ Mektupla öğretim, ders notlarının adreslere gönderildiği, yazın kısa vadeli yüz yüze öğretimin yapıldığı bir sistem olarak teşkilatlandırılmıştır.¹¹⁵ Dolayısıyla bu bağlamdan bakılarak böyle bir sistemde öğretmen yetiştirilmesinin nasıl olacağını değerlendirmek önem arz etmektedir. Mektupla öğretmen yetiştirme üzerine uygulamanın yapıldığı dönemde aşağıda bahsi geçtiği gibi farklı görüşler olmuştur.

Mektupla öğretimin sürdüğü yıllarda yapılan en dikkat çekici eleştirilerden birisi, sistemin uygulandığı Bursa Eğitim Enstitüsünün Müdürü tarafından yapılmıştır. Okul Müdürü Yusuf Beyzadeoğlu, mektupla öğretim öğrencileri kadar kalitesiz öğrenciler görmediğini belirtmiş fakat burada kendi açılarından da onlara yeterli bilgiyi veremediklerini, öğretim için uygun bir ortamın olmadığını vurgulamış ve öğrencilerin eğitim enstitülerine aktarılmalı gerekliliğini ifade etmiştir.¹¹⁶ Mektupla öğretim süresince basına yansıyan çeşitli aksaklıklar olmuştur. Bu aksaklıklar arasında en önemlisi olarak adlandırılabilirler, ders notları ile ilgili olanlardır. Ders notları ya geç gitmiş ya da hatalı gitmiş, bazen de sınavlardan sonra öğrencilere ulaşmıştır. Dolayısıyla bu aksilikler öğrencilerin ders yapması ve sınava hazırlanması konusunda önemli bir eksikliğe neden olmuştur. Ders notları ile ilgili şikâyetler genelde öğrencilerden gelmiş ve öğrencilerin şikâyetleri gazetelerde dile getirilmiştir.¹¹⁷ Şunu belirtmek gerekir ki ders notları ile ilgili aksaklıkların eleştirilmesine karşı çıkanlar da olmuştur. Bu durumun normal görülüp evraklar ile ilgili olan sorunların sistemi eleştirmek için doğru olmadığı, çok geniş bir coğrafyada böyle bir uygulamanın zor olduğu yönünde fikrini beyan eden Yasemin Yücel’in konu hakkında yazısı Milliyet Gazetesinde yer almıştır.¹¹⁸ Fakat aynı gazetenin aynı sayısında Mümtaz Sosyal karşı eleştiri yaparak ders geçme sistemini ve ders malzemelerinin geç ulaşmasını

111 Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, (06.02.1974), s. 168, 170; Özel Yüksekokullar Anayasa Mahkemesi kararıyla devletleştirilmiştir. Güler Selman (28.12.1977), “Devletleştirilen Özel Yüksek Okullar?” *Cumhuriyet*, s. 7.

112 Cumhuriyet (12.11.1975), Üstündağ Yaykur’un Mektupla Öğretim Sisteminin Yozlaştırılmış Biçimi Olduğunu Söyledi, s. 7.

113 Cumhuriyet (16.08.1975), TÖB-DER’e Göre Mektupla Öğretim Yozlaştırıldı, s. 7.

114 Fidan, *a.g.e.*, s. 41-42.

115 Fidan, *a.g.e.*, s. 29-41.

116 Beyzadeoğlu, *a.g.m.*, s. 17.

117 Milliyet (17.07.1975), Mektupla Öğretimde Aksaklıklar Giderilmedi, s. 5; Cumhuriyet (29.07.1975), Okuyucu Mektupları, s. 7; Cumhuriyet (07.06.1976), Okuyucu Mektupları, s. 7.

118 Yasemin Yücel (12.08.1975), “Eğitim Sorunu ve Mektupla Öğretim”, *Milliyet*, s. 6.

eleştirmiştir.¹¹⁹ Öğrencilerin ders notları ile ilgili şikâyetlerinin olmasının yanında, sistem ile ilgili eleştirileri konu için dikkate değerdir. Öğrenciler özellikle diğer kurumlar ile statü farklarının olmadığını belirterek sınav sistemini eleştirmişlerdir. Sınav usullerinin kendilerine haksızlık olduğunu vurguladıkları mektupları gazetelerde yer almıştır. Onlara göre, diğer kurumlardaki öğrencilerin daha fazla bütünleme hakkı varken kendilerinin ders notlarını bile düzgün almadan bütünleme haklarının olmaması haksızlık idi.¹²⁰ Gönderilen notların içeriği ile ilgili eleştirilere de rastlanılmıştır. Reşat Özalp, mektupla öğretmen yetiştirmeyi doğru bulmayıp bunun yerine üniversite kontenjanlarının artırılmasını dile getirenlerin görüşlerini yazısında sunarak bu görüşe desteğini ortaya koymuştur. Özalp ayrıca öğrencilere gönderilen notların sonlarında soruların ve alıştırmaların bulunmamasını da eleştirmiştir.¹²¹ Fakat Merkezin Müdürlüğünü yapmış olan Kenan Okan vermiş olduğu gazete röportajında mektupla öğretimde öğrenci ve öğretmen ilişkisinin olamayacağından ders notlarının örgün öğretim ders kitaplarından farklı hazırlanması, birden fazla alıştırmaya yer verilmesi, diyaloglar ile notların hazırlanması, notların sonunda sorular sorularak öğrencilerin kendi başına çalışmasının sağlanması ve notların sonunda sözlük bulunması talimatını verdiklerini belirtmiştir.¹²² Gönderilen ders notlarının bir kısmı incelendiğinde verilen talimata tam olarak uyulmadığı gözlemlenmiş, bazı notlarda soru ve alıştırmalara yer verilirken bazı notlarda hiç yer verilmemiştir. Dil olarak da verilen talimatın dışına çıkmadığı, sözlüklerin olmadığı söylenebilir.¹²³

Mektupla öğretimde öğretim elemanı yetersizliği ve öğrenci sayıları fazlalığı dolayısıyla yükseköğretimdeki kalitenin düşeceği görüşü de öne sürülmüştür. Özellikle eğitim enstitülerindeki öğretim elemanlarının ders yüklerinin artması gerekçe gösterilmiştir. Burada üniversiteler ile yapılabilecek bir iş birliğinin üniversitedeki kaliteyi bile düşürebileceği iddia edilmiştir.¹²⁴

Öğrencilerin ders notlarını alamaması, eksik veya yanlış olması ve hatalı ders notlarının olması¹²⁵ onları sınavlara hazırlanmaları açısından olumsuz etkilediği şeklinde yorumlanabilir. Bu durumu, mezun sayılarındaki oranın düşüklüğünün sebeplerinden biri olarak düşünmek mümkündür. Sisteme kayıtlı öğrenci sayısına oranla mezun sayılarının düşük olması, sistemin çıktı olarak tam bir başarıyı sağlayamadığının somut bir örneği olarak ortaya çıkmaktadır. Bir başka açıdan bakmak gerekirse öğrenciler zaten formal olmayan bir eğitimi de eksik alınca yeterli düzeyde bilgi birikimi sağlamaları imkânını da elde edememiş olmaktadırlar.

Yukarıda da bahsi geçtiği gibi, öğrencilerin bazıları ders notları konusunda sorunlar yaşamışlardır. Bu durumu bir kenara koyup teorik derslerde başarılı olanların katıldığı yüz

119 Soysal, a.g.m., s. 2.

120 Milliyet (17.07.1975), Mektupla Öğretimde Aksaklıklar Giderilmedi, s. 5; Cumhuriyet (29.07.1975), Okuyucu Mektupları, s. 7; Milliyet (09.08.1975), Dert Kutusu, s. 5; Milliyet (09.08.1975), Mektupla Öğretime Son Mu Veriliyor?, s. 5; Cumhuriyet (10.08.1975), Okuyucu Mektupları, s. 7; Cumhuriyet (05.11.1975), Tek Dersten Takıntılı Mektupla Öğretim Öğrencilerine Bir sınav Hakkı Daha Tanındı, s. 7.

121 Reşat Özalp (20.08.1975), "Düşünenlerin Düşünceleri", *Milliyet*, s. 2.

122 Milliyet (30.09.1974), Bu Haftaki Konumuz Mektupla Öğretim, s. 9.

123 Süleyman Duygu (1974), *Genel Tarih (Eskiçağ Tarihi)-Ders No:1*, Ankara: Mektupla Yüksek Öğretim Merkezi; İsmet Parmazksızoğlu (1975), *Türk Tarihi-Ders No: 1*, Ankara: Mektupla Yüksek Öğretim Merkezi; *Türk Tarihi-Ders No: 2*, Ankara: Mektupla Yüksek Öğretim Merkezi; *Türk Tarihi-Ders No: 3*, Ankara: Mektupla Yüksek Öğretim Merkezi; *Türk Tarihi-Mektup No: 4*, Ankara: Mektupla Yüksek Öğretim Merkezi; *Türk Tarihi-Mektup No: 5-6*, Ankara: Mektupla Yüksek Öğretim Merkezi; İbrahim Ethem Başaran (1976), *Eğitim Psikolojisi-Mektup No: 1-8*, Ankara: YAYKUR Açık Yüksek Öğretim Dairesi.

124 Aysan, a.g.m., s. 2.

125 Milliyet (17.07.1975), Mektupla Öğretimde Aksaklıklar Giderilmedi, s. 5; Cumhuriyet (29.07.1975), Okuyucu Mektupları, s. 7; Cumhuriyet (07.06.1976), Okuyucu Mektupları, s. 7.

yüze öğretim faaliyetleri olan yaz uygulamalarının öğretmenlik niteliğine ne derecede katkı sağladığının değerlendirilmesi de gerekmektedir.

Ders notlarının daha iyi anlaşılması, öğrencilerin anlamadıkları yerlerin tahlil edilmesi ve çeşitli uygulama çalışmalarının yapılması üzerine yaz uygulamaları planlanmıştır.¹²⁶ Yaz öğretiminin süresi değerlendirildiğinde, normal öğretimde olan öğrencilerin aldığı yüz yüze eğitim ile mektupla öğretim öğrencilerinin yüz yüze eğitimi arasında bir uçurum gözlenmektedir.¹²⁷ Eğitim enstitülerinde öğretmen olmak için mektupla öğretim gören öğrenciler resim, müzik ve beden eğitimi bölümleri hariç yılda 4 hafta olmak üzere toplamda 12 hafta öğrenim görmüş,¹²⁸ normal öğretimdeki öğrenciler ise yılda 24 haftadan toplamda 72 hafta öğrenim görmüşlerdir.¹²⁹ Bu durumun öğretmen eğitimi açısından nitelik problemi oluşturma ihtimali yüksektir. Ayrıca öğretmen okullarında yapılan öğretmenlik stajı da mektupla öğretimde gerçekleştirilmemiştir. Dolayısıyla öğrenciler öğretmenliğini yapacağı branş için bir antrenman sahasına da çıkmamışlardır.

Sonuç

Mektupla öğretim sistemi, her ay hazırlanmış olan ders notlarının öğrencilere posta yolu ile ulaştırılması ve yaz aylarında öğrencilerin notlardan anlamadıkları noktaların aydınlatılmasının yanında çeşitli uygulamalı çalışmalar yapmış oldukları bir öğretim sürecidir. Resmi ismi mektupla yükseköğretim olmasına rağmen yükseköğretimin diğer alanlarına yayılmadığı ve sadece öğretmen yetiştirildiği için bu sistem mektupla öğretmen yetiştirme diye akıllarda yer edinmiş olup günümüzde dahi eleştiri konusudur. Eleştirilerin odak noktası böyle bir sistem ile öğretmen yetiştirilmesidir. Öğretmen niteliği açısından sorunlu görülüp hem uygulandığı dönemde hem de daha sonraki yıllarda eleştirilen mektupla öğretmen yetiştirme, bir çeşit uzaktan öğretim modelidir. Bu bakımdan Türkiye eğitim tarihinde uzaktan öğretim adına bir yeri olduğunu görmezden gelmemek gerekmektedir.

Mektupla öğretmen yetiştirme, 1974 yılında başlatılmış olup sistemin yürütülmesi için Mektupla Öğretim Merkezi kurulmuştur. Mektupla öğretim; 3 yıllık eğitim enstitüleri, Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, Ticaret-Turizm Yüksek Öğretmen Okulu ve bu okulların ön lisanslarında uygulanmıştır. Eğitim-öğretim teorik ve uygulamalı olarak planlanmıştır. Mektupla öğretim çok uzun süreli olmaması, ilk öğretim yılından sonra teknik okullara öğrenci alınmamış, iki öğretim yılından sonra da (1976) eğitim enstitüleri programlarına öğrenci alımı durdurulmuştur. 1975 yılında YAYKUR'un kurulması ile birlikte mektupla öğretim YAYKUR'un bünyesine dâhil edilmiştir. Programa 1976 itibarıyla öğrenci alınmasının bırakılmış olması, mektupla öğretmen yetiştirmeden vazgeçilmiş olduğunu göstermektedir.

Mektupla öğretmen yetiştirme, uygulandığı dönemde de eleştirilmiş olup bu eleştiriler siyasi rekabetten kaynaklandığı gibi, somut aksaklıkların yansıması olarak da ortaya çıkmıştır. Uygulama sürecinde en çok eleştiri ders notlarının geç gelmesi, hiç gelmemesi, hatalı gelmesi gibi aksaklıklardan kaynaklanmıştır. Öğrencilerin ders notları ile ilgili birçok şikâyeti gazetelere yansımıştır. Ayrıca bu durum Mektupla Öğretim Merkezi tarafından da kabullenilmiş olup gazetelere notlarını alamayan öğrenciler için

126 Resmi Gazete (11.01.1975), a.g.y., s. 2.

127 Haberler Duyurular (1975), *Mektupla Öğretim*, S. 1, s. 24-25; Akyüz, a.g.e., s. 391.

128 Haberler Duyurular (1975), *Mektupla Öğretim*, S. 1, s. 24-25.

129 Akyüz, a.g.e., s. 391.

ilanlar vermişlerdir. Öğrencilerin bir başka şikâyeti ise ders geçme sistemi ile ilgilidir. İlk olarak yaz uygulamalarına geçmek için öğrencilerin bütün teorik derslerini başarmaları gerekmiştir. Daha sonra sözü edilen durumda esneklik yapılarak öğrencilere bütünleme hakkı verilmiştir. Muhtemelen öğrencilerin konu ile ilgili istekleri, idareciler nezdinde karşılık bulmuştur.

Mektupla öğretmen yetiştirme usulü, öğretmen niteliği açısından yeterli bir uygulama olarak gözükmektedir. Ders notları ile ilgili sorunlar bir kenara bırakılırsa yazın yüz yüze öğretime gelen öğrencilerin öğretim süreçleri değerlendirildiğinde, örgün öğretim öğrencilerinin eğitim-öğretim faaliyetlerine göre ders sayılarının az olduğu söylenebilir. Mektupla öğrenim görenler resim, müzik ve beden eğitimi bölümleri hariç yılda 4 hafta olmak üzere toplamda 12 hafta yüz yüze ders görmüşlerdir. Resim, müzik ve beden eğitimi bölümleri yılda 6 hafta olmaz üzere 18 hafta öğrenim görmüşlerdir. Bu haftalık yüz yüze yapılan ders sayısı, örgün öğretim öğrencilerinin haftalık olarak yaptıkları derslerden daha az olmuştur. Nitekim örgün öğretimdeki öğrenciler yılda 24 haftadan toplamda 72 hafta öğrenim görmüşlerdir. Ayrıca Osmanlı'nın son dönemlerinden itibaren Cumhuriyet Döneminde önemli yeri olan öğretmen okullarında yapılan öğretmenlik stajı, mektupla öğretimde uygulanmamıştır. Burada mektupla öğretim ile ilgili sorulacak asıl soru, nitelikli öğretmen yetiştirmek için sistemin yeterli olup olmadığıdır. Ders organizasyonu açısından bakıldığında bu soruya “yeterlidir” cevabını vermek pek mümkün gözükmektedir.

Kaynakça

- Akyüz, Yahya (2013), *Türk Eğitim Tarihi (M.Ö. 1000-M.S. 2013)*, Ankara: Pegem Akademi.
- Aras, Bozkurt (2017), “Türkiye’de Uzaktan Eğitimin Dünü, Bugünü ve Yarını”, *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, C. 3, S. 2, 2017, s. 85-124.
- Aydın, İsmail (1997), *Siyasi Parti ve Hükümet Programlarında Eğitim-Öğretim & Öğretmenler (1908-1997)*, Ankara: Eğitim Sen Yayınları.
- Aysan, Mustafa A. (15.05.1975), “Düşünenlerin Düşünceleri”, *Milliyet*.
- Başaran, İbrahim Ethem (1976), *Eğitim Psikolojisi-Mektup No: 1-8*, Ankara: YAYKUR Açık Yüksek Öğretim Dairesi.
- Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (1980), *Millî Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1978-1979*, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Becerikli, Sabri (2019), Öğretmen Yetiştirmede İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Modeli (1924-1978), Yayınlanmamış doktora tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Beyzadeoğlu, Yusuf Z. (1976), “Mektupla Öğretimin Sonu”, *Alkım*, S. 63-64, s. 16-18.
- Cumhuriyet (01.07.1978), Mektupla Öğrenim Programı Uygulama Çalışmaları ve Sınavları Bu Yıl Yalnızca Ankara’da Yapılacak.
- Cumhuriyet (05.11.1975), Tek Dersten Takıntılı Mektupla Öğretim Öğrencilerine Bir Sınav Hakkı Daha Tanındı.
- Cumhuriyet (07.06.1976), Okuyucu Mektupları.
- Cumhuriyet (07.07.1978), Milli Eğitim Bakanlığı’ndan.
- Cumhuriyet (08.07.1978), Milli Eğitim Bakanlığı’ndan.
- Cumhuriyet (10.08.1975), Okuyucu Mektupları.
- Cumhuriyet (12.11.1975), Üstündağ Yaykur’un Mektupla Öğretim Sisteminin Yozlaştırılmış Biçimi Olduğunu Söyledi.

- Cumhuriyet (14.08.1975), Gazi Eğitim’de 1500 Öğrenci Disiplin Kuruluna Veriliyor.
Cumhuriyet (16.06.1976), İlan.
Cumhuriyet (16.08.1975), TÖB-DER’e Göre Mektupla Öğretim Yozlaştırıldı.
Cumhuriyet (21.04.1980), Mektupla Öğretim Sınavları 19-20 Mayıs’ta Yapılacak.
Cumhuriyet (22.04.1980), Mektupla Öğretim Tek Ders Sınavları Tarihi Belli Oldu.
Cumhuriyet (29.07.1975), Okuyucu Mektupları.
Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (01.11.1974), C. 18, Birinci Birleşim.
Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (06.02.1974), C. 19, Yirmi Yedinci Birleşim.
Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (10.12.1974), C. 18, On ikinci Birleşim.
Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (24.11.1974), C. 18, Sekizinci Birleşim.
Demirel, Muammer ve Becerikli, Sabri (2017), “Bursa Eğitim Enstitüsü”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 30, S. 1, s. 341-374.
Devlet İstatistik Enstitüsü (1975), *Milli Eğitim İstatistikleri 1974 Üniversitelerarası Seçme Sınavı Anket Sonuçları ve 1974-75 Öğretim Yılı Başı Yüksek Öğretim İstatistikleri*, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
Duman, Tayyip (1991), *Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme (Tarihi Gelişimi)*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
Duygu, Süleyman (1974), *Genel Tarih (Eskiçağ Tarihi)-Ders No:1*, Ankara: Mektupla Yüksek Öğretim Merkezi.
Erdem, Yasemin Tümer (2013), *II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Kızların Eğitimi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
Ertem, Cahit (1975), “Merkez Günlüğü”, *Mektupla Öğretim*, S. 1, s. 16-18.
Fidan, Nurettin (1975), *Mektupla Öğretim Üzerine*, Ankara.
Gelişli, Yücel (2015), “Uzaktan Eğitimde Öğretmen Yetiştirme Uygulamaları: Tarihçe ve Gelişim”, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, C. 4, S. 3, s. 313-321.
Geray, Cevat (1977), *Yaykur Uygulaması*, Ankara: Doğan Matbaası.
Haberler Duyurular (1975), *Mektupla Öğretim*, S. 1, s. 24-25.
İşman, AYTEKİN (2005), *Uzaktan Eğitim, Genel Tanımı Türkiye’deki ve Dünyadaki Gelişimi Proje Değerlendirmeleri*, Ankara: Öğreti.
İvgin, Hayrettin (1975), “Ders Mektuplarında Dil ve Yazma Teknikleri”, *Mektupla Öğretim*, S. 1, s. 8-9.
Karayalçın, Yaşar (1959), *Mektupla Öğretim*, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
Kaya, Zeki (2019), “Türkiye’deki İlk Uzaktan Eğitim Uygulamaları”, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, C. 8, S. 4, s. 48-68.
Milliyet (06.09.1974), Eğitim Bakanı Eğitim Sorunlarını Açıkladı.
Milliyet (07.05.1975), Mektupla Öğretim Müdürlüğünden.
Milliyet (07.08.1975), Mektupla Öğretim Gören 550 Öğrenci Direnişe Geçti.
Milliyet (07.09.1974), Mektupla Öğretime Kayıt Giriş Puanlarına Göre Olacak.
Milliyet (09.07.1976), Milli Eğitim Bakanlığı Yaygın Yükseköğretim Kurumu Açık Yüksek Öğretim Dairesi Başkanlığı.
Milliyet (09.08.1975), Dert Kutusu.

Mektupla Öğretmen Yetiştirme

- Milliyet (09.08.1975), Mektupla Öğretime Son Mu Veriliyor?.
- Milliyet (15.10.1974), Mektupla Öğrenim.
- Milliyet (17.07.1975), Mektupla Öğretimde Aksaklıklar Giderilmedi.
- Milliyet (19.11.1975), İlan.
- Milliyet (22.03.1975), Dert Kutusu.
- Milliyet (26.09.1974), 60.500 Öğrenci Mektupla Yüksek Öğrenime Başlıyor.
- Milliyet (30.09.1974), Bu Haftaki Konumuz Mektupla Öğretim.
- Okan, Kenan (1975), "Türkiye'de Mektupla Öğretim Uygulaması", *Mektupla Öğretim*, S. 1, s. 4-7.
- Özalp, Reşat (20.08.1975), "Düşünenlerin Düşünceleri", *Milliyet*.
- Öztürk, Cemil (1998), *Dünden Bugüne Türkiye'de Öğretmen Yetiştiren Kurumlar*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi.
- Parmaksızoğlu, İsmet (1975), *Türk Tarihi-Ders No: 1*, Ankara: Mektupla Yüksek Öğretim Merkezi.
- Parmaksızoğlu, İsmet (1975), *Türk Tarihi-Ders No: 2*, Ankara: Mektupla Yüksek Öğretim Merkezi.
- Parmaksızoğlu, İsmet (1975), *Türk Tarihi-Ders No: 3*, Ankara: Mektupla Yüksek Öğretim Merkezi.
- Parmaksızoğlu, İsmet (1975), *Türk Tarihi-Mektup No: 4*, Ankara: Mektupla Yüksek Öğretim Merkezi.
- Parmaksızoğlu, İsmet (1975), *Türk Tarihi-Mektup No: 5-6*, Ankara: Mektupla Yüksek Öğretim Merkezi.
- Resmi Gazete (03.09.1962), Mektupla Öğretim Merkezi Yönetmeliği.
- Resmi Gazete (11.01.1975), Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Mektupla Öğretim Yapan Yüksek Okullar Geçici Genel Yönetmeliği.
- Resmi Gazete (16.06.1969), Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği.
- Resmi Gazete (30.11.1974), 16 Haziran 1969 tarih ve 13224 sayılı Resmî Gazete'de Yayımlanan Eğitim Enstitüsü Yönetmeliğinin Değişik Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Geçici Bir Madde Eklenmesi Hakkında Yönetmelik.
- Selman, Güler (28.12.1977), "Devletleştirilen Özel Yüksek Okullar?", *Cumhuriyet*.
- Soysal, Mümtaz (12.08.1975), "Açıl", *Milliyet*.
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (1980), *Millî Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1974-1978*, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Tan, Olay (26.09.1974), "Mektupla Öğrenim Bu Yıl Başlıyor", *Bursa Hâkimiyet*.
- Ünal, Uğur ve Birbudak, Togay Seçkin (2013), *İstanbul Dâru'lmuallimîni (1848-1924)*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Yaygın Yükseköğretim Kurumu (1977), *Yaykurda Yenilikler*.
- YAYKUR (Yaygın Yükseköğretim Kurumu) Nedir? (1975).
- Yücel, Yasemin (12.08.1975), "Eğitim Sorunu ve Mektupla Öğretim", *Milliyet*.